«ئىنجىل 17 ـ قىسىم»

«تىتۇسقا»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

ئىنجىل 17-قىسىم

«تىتۇسقا»

روسۇل پاۋلۇسنىڭ تىتۇسقا يازغان مەكتۇپى

كىرىش سۆز

روسۇل پاۋلۇسنىڭ كېيىنكى يىللىرىنىڭ تارىخى، شۇنداقلا بۇ خەتنىڭ ئازراق ئارقا كۆرۈنۈشلىرى توغرۇلۇق «تىموتىيغا (1)»دىكى «كىرىش سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ. تىتۇس خۇش خەۋەرنى پاۋلۇسنىڭ ئۆزىدىن ئاڭلاپ مەسىھگە ئىشەنگەندى (پاۋلۇس 4:1دە ئۇنى «ئورتاق ئېتىقادىمىزدا ئۆز ئوغلۇم بولغان تىتۇس» دەپ ئاتايدۇ). ئۇ كېيىن پاۋلۇسنىڭ «خۇش خەۋەرچى گۇرۇپپا»سىنىڭ بىر ئەزاسى بولۇپ كۆپ سەپەرلەردە ئۇنىڭغا ھەمراھ بولدى. ئۇنىڭ توغرۇلۇق مۇھىم بىر پاكىت شۇكى، ئۇ يەھۇدىي ئەمەس، شۇنداقلا خەتنە قىلىنغان ئەمەس ئىدى («گالاتىيالىقلارغا» 1:2، 3:2). پاۋلۇسنىڭ كورىنتلىقلارغا يازغان ئىككىنچى مەكتۇپىدىكى كۆپ يەرلەردىن ئۇنىڭ بۇ سۆيۈملۈك ئادەمگە شۇنچە ئىشەنگەنلىكىنى ۋە ئۇنى شۇنچە ئەتىۋارلىغانلىقىنى كۆرگىلى بولىدۇ. شۇ خەتتىكى 13:2، 6:7، 13:7-14، 6:8، 16:8، 23:8، 18:12نى كۆرۈڭ. بۇ ئايەتلەردە ئۇ تىتۇسنى «قېرىندىشىم»، «ھەمراھىم»، «خىزمەتدىشىم» دەپ ئاتايدۇ ۋە ئاخىرقى ئايەتتە ئۇنىڭ توغرۇلۇق: «بىز ئىككىيلەن ئوخشاش بىر روھتا يۈرۈۋاتمامدۇق؟ بىزنىڭ باسقان ئىزىمىز ئوخشاش ئەمەسمىكەن؟» دەيدۇ.

پاۋلۇس ئاخىرقى سەپىرىدە كرېت ئارىلىدىن ئۆتكەندى. ئۇشبۇ خەتنىڭ مەزمۇنىغا قاراپ نۇرغۇن ئادەملەر خۇش خەۋەرنى قوبۇل قىلغان، شۇنداقلا جامائەتلەردە يىغىلغان بولسا كېرەك. پاۋلۇسنىڭ باشقا يەرلەردە جىددىي ئىشلىرى بولغاچقا تىتۇسنى شۇ يەردە

قالدۇرغانىدى. سەۋەبى 1:5دە بايان قىلىنىدۇ: —

«سېنى كرېت ئارىلىدا قالدۇرۇشتىكى سەۋەب، ئورۇندىلىپ بولمىغان ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىشىڭ ئۈچۈن ۋە ھەر شەھەردە ساڭا تاپىلىغىنىمدەك جامائەتكە ئاقساقاللارنى تىكلىشىڭ ئۈچۈن ئىدى».

شۇنىڭدەك ئاقساقاللارنىڭ قانداق سالاھىيىتى بولۇشى، ئۇلارنىڭ تاللىنىش يولى بۇ مەكتۇپنىڭ مۇھىم بىر قىسمى بولىدۇ.

كرېت ئوتتۇرا دېڭىزغا جايلاشقان، ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن 450 كىلومېتر، كەڭلىكى تەخمىنەن 70 كىلومېتر بولغان چوڭ ئارال. پاۋلۇس بىلەن تىتۇس ئۇ يەردىن ئۆتكەن چاغدا پۈتۈن ئاھالىسى بەلكىم 300 مىڭ ئادەم ئىدى. ئۇلار ئارال ئەتراپىدىكى 100 كىچىك «شەھەر»دە بۆلۈنۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ تۆپرىقى ئىنتايىن مۇنبەت، ھاۋاسى مول ھوسۇل ئېلىشقا ئىنتايىن باپ كېلىدۇ؛ شۇڭا كۆپ ئەجىر سىڭدۈرمەي ھەرخىل زىرائەت ۋە مېۋىلەرنى ئۆستۈرگىلى بولىدۇ. ئارالدا كۆپ تاغلىق يەرلەر بولۇپ، قوي ۋە ئۆچكە پادىلىرىنى باققىلى بولىدۇ. پاۋلۇس شۇ يەردە بولغان ۋاقىتدا ئۇ رىم ئىمپېرىيەسىنىڭ ئاستىدىكى بىر ئۆلكە ئىدى.

پاۋلۇس بىلەن تىتۇس شۇ يەرگە بارغاندا خەلقلەر ئىچىدە ئاللىقاچان ئېتىقادچىلار بار بولۇشى مۇمكىن ئىدى؛ چۈنكى مۇقەددەس روھ يېرۇسالېمدىكى جامائەتكە چۈشكەن كۈنىدە روسۇل پېترۇسنىڭ مەسىھنى جاكارلىغىنىنى ئاڭلىغۇچىلار ئارىسىدا كرېتلىق بەزى يەھۇدىيلار بار ئىدى («روس.» 11:2).

پاۋلۇس كرېتلىقلارنىڭ مىجەز-خۇلقى توغرۇلۇق ئۇلارنىڭ ئېپىمېنىدېس ئىسىملىك بىر شائىرىنىڭ سۆزلىرىنى نەقىل كەلتۈرىدۇ. ئۇ ئۆز يۇرتداشلىرى توغرۇلۇق مۇنداق يازغان:

— «كرېتلار ھەمىشە يالغان سۆزلەيدىغانلار، ۋەھشىي ھايۋانلار ۋە ھورۇن تويىماسلاردۇر». پاۋلۇس ئۇنىڭ بۇ سۆزىنى تەستىقلايدۇ. بۇنىڭ ئۈستىدە ئويلاپ باقساق، مۇشۇنداق يامان ئىللەتلەر بىر ئادەمدە مۇجەسسەملەشكەن بولسا، بۇ ئىنتايىن ئالاھىدە ئەھۋال ھېسابلىنىدۇ. ئادەتتە ھورۇنلۇق بىلەن زوراۋانلىق ئەينى بىر ئادەمدە كۆرۈلمەيدۇ. مۇشۇنداق بىر خەلق بىلەن باردى-كەلدى قىلىش تولىمۇ تەس ئىش! مۇشۇ سۆزدىن يەنە شۇنى بىلىمىزكى، ھەربىر خەلق ياكى مىللەتنىڭ «پەۋقۇلئاددە گۇناھلىرى» بولىدۇ. ھالبۇكى، خۇدا ئالدىدا مەلۇم بىر ئەلنىڭ بۇ «پەۋقۇلئاددە گۇناھلىرى» ئۇلارنى باشقا ئەللەردىن ئەلا ياكى بەتتەر قىلمايدۇ — ھەربىر ئەلنىڭ پەۋقۇلاددە گۇناھلىرى بار،

شۇنداقلا ھەربىر ئىنسان بەربىر گۇناھكاردۇر. لېكىن خۇدانىڭ جارچىسى ئۆزى بارغان يەردىكى خەلقنىڭ مۇشۇنداق «پەۋقۇلئاددە گۇناھلىرى»دىن خەۋەردار بولۇشى كېرەك؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەلۇم ئەلنىڭ خىزمىتىدە بولغاندا، ئۇلارغا قايسى گۇناھلاردىن ئالاھىدە ھېزى بولۇش كېرەكلىكى توغرىسىدا توغرا ئاگاھلاندۇرۇشقا قوراللانغان بولىدۇ (13:1-16نى كۆرۈڭ). بەزىلەر بەلكىم: «كىشىلەر مەسىھگە ئىشەنگەندىن كېيىنلا، ئۇلارنىڭ كونا گۇناھلىرىمۇ يوقاپ كەتكەن» دېيىشى مۇمكىن. لېكىن بۇ ئىش كۆپ قېتىملاردا خۇش خەۋەرنى يەتكۈزۇشنىڭ ئېنىق ياكى ئېنىق ئەمەسلىكى بىلەن باغلىقتۇر. مۇقەددەس روھنىڭ كۈچلۈك ۋەھىيىسى بولمىسا كونا ئىللەتلەر جامائەتتە ئاسانلا قايتا پەيدا بولىدۇ ۋە مانا شۇ سەۋەبتىن پاۋلۇس كرېت خەلقىنىڭ «ئالاھىدە گۇناھلىرى» توغرۇلۇق سۆزلەيدۇ.

يەنە دېمىسەك بولمايدۇكى، خەتنىڭ كۆپ يەرلىرى («تىموتىيغا (1)»نىڭ يېزىلىش ئۇسلۇبىغا ئوخشاش) پەقەت تىتۇسقىلا ئەمەس، بەلكى «قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا!» دېگەندەك، ئۇنىڭ كەينىدە تۇرغان جامائەتكىمۇ قارىتىلغان. پاۋلۇسنىڭ خەتتە بولغان مەقسەتلىرى جامائەتنىڭ بۇ خەتنى ئوقۇشى ۋە جامائەتنىڭ ئۇنىڭ تىتۇسقا جېكىلىگەنلىرىنى بىلىۋېلىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندى. خەتتىن شۇنى كۆرۈۋېلىش مۇمكىنكى، گەرچە پاۋلۇس تىتۇسنى ئاقساقاللارنى تاللاپ بېكىتىشكە قالدۇرغان بولسىمۇ، ئۇ بۇ ۋەزىپىنى ئورۇنلاش جەريانىدا بەزىلەرنىڭ كەمسىتىشلىرىگە دۇچ كەلگەنىدى. كەمسىتىشنىڭ سەۋەبى ئۇنىڭ ياش بولغانلىقىدىن ئەمەس (تىموتىي شۇ سەۋەبتىنمۇ بەزىلەرنىڭ كەمسىتىشىگە ئۇچرىغان)، بەلكى ئۇنىڭ يەھۇدىي بولمىغانلىقىدىن بولسا كېرەك؛ بەزى يەھۇدىي ئېتىقادچىلار بەلكىم «بىز خۇدا تاللىغان خەلقتىن بولغان ئەمەسمۇبىز؟» دەپ ئۆزلىرىنى باشقا ئەلدىن بولغان ئېتىقادچىلاردىن ئەۋزەل چاغلىغانىدى (15:2نى كۆرۈڭ، «1تىم» 12:4 بىلەن سېلىشتۇرۇڭ). بەزىلەر ئۇنىڭدىن: «ئۇنىڭ ئاقساقاللارنى تاللىغۇدەك نېمىسى بار؟» دەپ گۇمانلانغان. مۇشۇنداق گۇمانلارنى يوقىتىش ئۈچۈن تىتۇسقا نىسبەتەن ئاللىقاچان ئېنىق بولغان ۋەزىپىنى پاۋلۇس خېتىدە قايتا تاپىلايدۇ — دېمەك، ئۇنىڭ روسۇلنىڭ بىۋاستە يوليورۇقى ۋە تولۇق ھوقۇقى بىلەن ئاقساقاللارنى تاللاپ بېكىتىش ۋەزىپىسى بار دەپ ئىسپاتلىنىدۇ.

كرېتتىكى جامائەتلەرنىڭ ھەممىسى مەسىھنى قۇتقۇزغۇچۇم دەپ ئېتىراپ قىلغان، ئەلۋەتتە. لېكىن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يەنە مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن تەۋرات

قانۇندىكى «رەسىم-يوسۇن»لارنى جامائەتكە يۆكلىمەكچى بولغان بەزى يەھۇدىي قېرىنداشلار بار ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ «نەسەبنامە»لىرى بىلەن بەند بولۇپ بۆلەر ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ باشقىلاردىن ئۈستۈنلۈكىنى ئىسپاتلىماقچى بولۇشقانىدى، شۇنىڭدەك تايىنى يوق يەھۇدىي ئەپسانىلىرىگە كۆپ كۆڭۈل بۆلەتتى (بۇ توغرۇلۇق «تىموتىيغا (1)»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نى كۆرۈڭ).

ھەربىر خېتىدىكىدەك پاۋلۇس خۇدانىڭ بۇ ئادىمىنىڭ جامائەتكە نەمۇنە كۆرسىتىشىنى جېكىلەيدۇ، شۇنداقلا ئۇنىڭ جامائەتنى ھالاكەتكە يۈزلىنىۋاتقان دۇنيا ئالدىدا خۇدانىڭ مۇھەببىتى، سەۋر-تاقەتلىكى، ھەققانىيلىقى، مۇقەددەسلىكى ۋە ھەقىقەتلىكىنى كۆرسىتىدىغان نەمۇنە بولۇشقا جېكىلىشىنى تاپىلايدۇ (1:2-9:3).

مەزمۇن: -

1. سالام (1-باب 1-4-ئايەتلەر)
2. جامائەت ئاقساقاللىرىنىڭ سالاھىيىتى (1-باب 5-16)
3. جامائەت ئەزالىرىنىڭ مەسئۇلىيىتى (2-باب)
4. يولىيورۇق ۋە ئاگاھلاندۇرۇش (3-باب 1-11)
5. ئاخىرقى سۆز (3-باب 12-15-ئايەتلەر)

«تىتۇسقا»

روسۇل پاۋلۇسنىڭ تىتۇسقا يازغان مەكتۇپى

سالام

1

[1] خۇدانىڭ تاللىغانلىرىغا ئامانەت بولغان ئېتىقاد(1) ۋە ئىخلاسمەنلىككە ئېلىپ بارىدىغان ھەقىقەتنىڭ بىلدۈرۈلۈشى ئۈچۈن، ئەيسا مەسىھنىڭ روسۇلى قىلىپ تەيىنلەنگەن، خۇدانىڭ قۇلى بولغان مەنكى پاۋلۇستىن ساڭا سالام ــ [2] (بۇ ئېتىقاد ۋە ھەقىقەت مەڭگۈلۈك ھاياتقا باغلانغان ئۈمىدنى ئېلىپ كېلىدۇ؛ بۇ مەڭگۈلۈك ھاياتنى مۇتلەق يالغان ئېيتمايدىغان خۇدا ھەممە دەۋر-زامانلاردىن ئىلگىرىلا ۋەدە قىلغانىدى؛ [3] لېكىن ھازىر ۋەدىسىنىڭ ۋاقتى كېلىپ قۇتقۇزغۇچىمىز خۇدا بۇنىڭ كالام-خەۋىرىنى ئۆز ئەمرى بىلەن ماڭا تاپشۇرغان جاكار ئارقىلىق ئاشكارىلىدى) [4] ــ ئورتاق ئېتىقادىمىزدا ئۆز ئوغلۇم(2) بولغان تىتۇسقا سالام! خۇدائاتىمىز ۋە نىجاتكارىمىز مەسىھ ئەيسادىن ساڭا مېھىر-شەپقەت ۋە خاتىرجەملىك بولغاي!

تىتۇسنىڭ كرىت ئارىلىدىكى خىزمىتى

---

[1] «خۇدانىڭ تاللىغانلىرىغا ئامانەت بولغان ئېتىقاد... ئۈچۈن» — بۇ سۆز (1) خۇدانىڭ ئۆزى تاللىغان خەلقىگە تاپشۇرغان ئۆزگەرمەس ئېتىقادقا مۇۋاپىق، خۇدانىڭ ئۇنىڭدا بولغان مەقسىتى ئۈچۈن؛ (2) خۇدانىڭ تاللىغانلىرىنى مۇشۇ ئېتىقادقا ئېرىشتۈرۈش ئۈچۈن؛ (3) خۇدانىڭ تاللىغانلىرىنىڭ ئېتىقادىنى ئالغا سۈرۈش ئۈچۈن دېگەن ئۈچ مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئېلىشى مۇمكىن.

[2] . «ئېتىقادىمىزدا ئوغلۇم بولغان تىتۇس» — بۇ ئىبارە شۈبھىسىز شۇنى كۆرسىتىدۇكى، تىتۇس خۇش خەۋەرنى ئەسلىدە پاۋلۇستىن ئاڭلىغان ۋە شۇنداقلا ئۇنىڭغا ئىشىنىپ ھاياتقا ئېرىشكەنىدى. شۇنىڭ بىلەن (پاۋلۇس باشقا يەرلەردە كۆپ ئېيتقىنىدەك) روھىي جەھەتتىن تىتۇسنى خۇش خەۋەر ئارقىلىق «تۇغدى» ۋە ئۇنىڭغا روھىي جەھەتتىن ئاتىدەك بولدى.

5 سېنى كرېت ئارىلىدا قالدۇرۇشتىكى سەۋەب، ئورۇندىلىپ بولمىغان
ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىشلىك ئۈچۈن ۋە ھەر شەھەردە ساڭا تاپىلىغىنىمدەك
جامائەتكە ئاقساقاللارنى تەيىنلىشىڭ ئۈچۈن ئىدى. 6 ئاقساقاللىققا
تەيىنلىنىدىغان كىشى ئەيىبسىز بولۇشى، بىر ئاياللىق[3]، پەرزەنتلىرى بولسا
ئېتىقاد قىلغۇچى[4] بولۇشى ۋە ئىشلىرىدا شاللاقلىق قىلىدىغان ياكى ئاتا-
ئانىسىغا بويسۇنمايدىغان ئەيىبلىرى بولمىغان بولۇشى كېرەك.
7 چۈنكى جامائەتنىڭ يېتەكچىسى خۇدانىڭ ئائىلىسىگە غوجىدار بولۇش
سۈپىتىدە، ئەيىبسىز بولۇشى كېرەك؛ باشباشتاق[5] ئەمەس، تېرىككەك ئەمەس،
ھاراق-شارابقا بېرىلگەن ئەمەس، زوراۋان ئەمەس، نەپسانىيەتچى[6] ئەمەس،
8 بەلكى مېھماندوست، ساخاۋەتلىك، ياخشىلىقنى سۆيىدىغان[7]، سالماق،
ئادىل، ئىخلاسمەن ۋە ئۆزىنى تۇتۇۋالغان بولۇشى لازىم. 9 ئۇ يەنە ساغلام
تەلىم[8] بىلەن رىغبەت-تەسەللى بېرىش ئۈچۈن ۋە قارشى چىققۇچىلارغا
رەددىيە بېرىش ئۈچۈن، تاپشۇرۇلغان تەلىمدىكى ئىشەنچلىك كالام-سۆزدە
چىڭ تۇرۇشى كېرەك.
10 چۈنكى ھازىر بىمەنە سۆز قىلىدىغان، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى ئوۋلاپ
ئېزىتقۇلۇق قىلىدىغان، ئۆز بېشىمچىلىق قىلىدىغان كۆپلىگەن كىشىلەر بار،

---

3 «بىر ئاياللىق» ياكى «بىر ئايالنىڭ ئېرى»، بەلكىم «ئۆز ئايالىغا سادىق» دېگەن مەنىدە. بۇ توغرۇلۇق «تىموتىيغا (1)»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

4 «ئېتىقاد قىلغۇچى» — ياكى، «سادىق».

5 «باشباشتاق» — گرېك تىلىدا بۇ سۆز «شەخسىيەتچى، مەنمەنچى» دېگەن مەنىلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

6 «نەپسانىيەتچى» — گرېك تىلىدا «ئۆزىنى بۇلغايدىغان نەپسانىيەتچىلىككە بېرىلگەن» دېگەن بىر سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. بۇ سۆزگە قارىغاندا، پۇل ۋە مال-دۇنيانى قوغلىشىش ئىنساننى ھارام قىلىپ بۇلغايدۇ. بۇ تېما توغرىسىدا يەنە «لۇقا» 16:9-11 ۋە شۇ ئايەتلەردىكى ئىزاھاتلارنى ۋە «لۇقا»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدىكى 16-باب توغرۇلۇق «ناھەق دۇنياغا تەۋە بولغان مال-دۇنيا» دېگەن مەزمۇننى كۆرۈڭ.

7 «ساخاۋەتلىك، ياخشىلىقنى سۆيىدىغان» — بىرلا سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

8 «ساغلام تەلىم» — پاۋلۇسنىڭ كۆپ ئىشلىتىدىغان ئىبارىسى. خۇدادىن كەلگەن تەلىم ھەقىقەت، توغرا ئەلۋەتتە، ئۇ ئۆزىنى قوبۇل قىلغانلاردا ساق، ساغلام روھىي ھاياتنى ھاسىل قىلىدۇ ۋە قۇۋۋەتلەيدۇ.

بولۇپمۇ خەتنىلىكلەردىن چىققانلار بار[9]. 11 ئۇلارنىڭ ئاغزىنى ئېتىش كېرەك؛
چۈنكى ئۇلار ھارام دۇنيانى دەپ[10] ئۆگىتىشكە تېگىشلىك بولمىغان تەلىملەرنى
ئۆگىتىپ، ھەتتا پۈتۈن ئائىلىلەرنى نابۇت قىلماقتا. 12 شۇلاردىن بىرى، يەنى
كرىت ئارىلىدىكىلەرنىڭ ئۆزىنىڭ بىر پەيغەمبىرى: «كرىتلار ھەمىشە يالغان
سۆزلەيدىغانلار، ۋەھشىي ھايۋانلار ۋە ھۇرۇن تويماسلاردۇر» دېگەن[11].
14-13 بۇ گۇۋاھلىق ھەقىقەتتۇر؛ شۇڭا ئۇلارنىڭ ئېتىقادتا ساغلام تۇرۇشى
ئۈچۈن، شۇنداقلا يەھۇدىي ئەپسانىلەرگە[12] ۋە ھەقىقەتتىن چەتنىگەنلەر
توقۇۋالغان ئىنسانىي قائىدە-بەلگىلىمىلەرگە قۇلاق سالماسلىقى ئۈچۈن
ئۇلارنى[13] قاتتىق ئەيىبلەپ ئاگاھلاندۇرغىن.
15 پاك كىشىلەر ئۈچۈن ھەممە نەرسە پاك؛ لېكىن بۇلغانغان ناپاكلار ۋە
ئېتىقادسىزلار ئۈچۈن ھېچقانداق نەرسە پاك ئەمەستۇر. چۈنكى ئۇلارنىڭ
ئوي-پىكرلىرىمۇ، ۋىجدانىمۇ بۇلغىنىپ كەتكەن. 16 ئۇلار خۇدانى تونۇيمىز
دەپ داۋراڭ قىلىسىمۇ، لېكىن ئەمەللىرىدە ئۇنىڭدىن تانىدۇ؛ چۈنكى ئۇلار
يىرگىنچلىكلەر، ھېچگەپ ئاڭلىمايدىغانلار، ھېچقانداق ياخشى ئىشلارنى
قىلىشقا يارىمايدىغانلاردۇر.

---

9 «خەتنىلىكلەردىن چىققانلار» يەھۇدىيلار ياكى ئەسلىدە يەھۇدىيلارنىڭ «سىناگوگ»ىغا قوبۇل قىلىنىش ئۈچۈن خەتنە قوبۇل قىلغانلارنى كۆرسىتىدۇ. بەزى ئالىملار «خەتنىلىكلەر»نى خەتنىلىكنى قوبۇل قىلىش كېرەك دەپ تەلىم بەرگەنلەرنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. لېكىن تۆۋەندىكى 11-ئايەتكە قارىغاندا ئۇلارنىڭ ھەرتۈرلۈك زىيانلىق تەلىملىرى بار ئىدى.

10 «ھارام دۇنيانى دەپ» — تەلىم (مەيلى توغرا بولسۇن، ناتوغرا بولسۇن) بېرىشتىكى مەقسەت دۇنياغا ئېرىشىش بولسا بەربىر ھارام ئىش بولىدۇ، ئەلۋەتتە.

11 كرىتلىق شائىر ئېپىمېنىدىس، مىلادىيەدىن ئىلگىرى ئالتىنچى ئەسىردە يازغان شېئىر. «ھۇرۇن تويمىغۇرلار» گرېك تىلىدا «لۆم-لۆم ئاشقازانلار» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ — دېمەك، ئۇلارنىڭ ئاشقازىنىدىن باشقا ئەزالىرى يوق ئوخشايدۇ.

12 «يەھۇدىي ئەپسانىلەر» توغرۇلۇق «تىموتىيغا (1)»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىز (1:4 ۋە 7:4-ئايەتلەر ئۈستىدە توختالغىنىمىز)نى كۆرۈڭ.

13 «ئۇلارنى» — يەنى «كرىتتىكى ئېتىقادچىلارنى».

ساغلام تەلىمگە لايىق ياشاش

2

1 لېكىن سەن بولساڭ ساغلام تەلىمگە قانداق ئۇيغۇن ياشاشنى
ئۆگىتىشىڭ كېرەك. 2 ياشانغان ئەرلەرگە، هوشيار، سالماق، تەمكىن،
ئېتىقادتا، مېهىر-مۇهەببەتتە ۋە سەۋر-تاقەتتە ساغلام بولۇشنى تاپىلىغىن.
3شۇنىڭدەك، ياشانغان ئاياللارغا يۈرۈش-تۇرۇشتا ئىخلاس-مۇقەددەسلىككە
لايىق بولۇشنى، چېقىمچىلىق قىلماسلىقنى، هاراق-شارابقا بېرىلمەيدىغان
بولۇشنى، گۈزەل ئىشلارنى ئۆگەتكۈچىلەر بولۇشنى تاپىلىغىن. 5-4 بۇنىڭ بىلەن
ئۇلار ياش ئاياللارغا ئەرلىرىگە كۆيۈنۈش، باللىرىغا كۆيۈنۈش، سالماق بولۇش،
پاك بولۇش، ئۆي ئىشلىرىنى پۇختا قىلىش، مېهرىبان بولۇش ۋە ئۆز ئەرلىرىگە
بويسۇنۇشنى ئۆگىتەلەيدۇ. شۇنداق بولغاندا خۇدانىڭ سۆزى قارىلانمايدۇ.
6 شۇنىڭدەك ياش ئەرلەرنىمۇ سالماق بولۇشقا جېكىلىگىن. 7 ئۆزۈڭمۇ هەممە
ئىشتا گۈزەل ئەمەللىرىڭ بىلەن ئۇلارغا ئۈلگە بولغىن؛ تەلىم بەرگىنىڭدە پاك-
ديانەتلىك، ئېغىر-بېسىق بولۇپ، 8 هېچكىم قۇسۇر تاپالمايدىغان، ساغلام
سۆزلەرنى يەتكۈزگىن؛ بۇنىڭ بىلەن، قارشى چىققۇچىلار بىز توغرۇلۇق يامان
گەپ قىلىدىغان يەرنى تاپالماي خىجىل بولىدۇ.
9 قۇللارغا ئۆز خوجايىنلىرىنى هەممە ئىشتا قانائەتلەندۈرۈپ ئۇلارغا
بويسۇنۇشنى ئۆگەتكىن. ئۇلار گەپ ياندۇرماي، 10 ئوغرىلىق قىلماي، ئۆزلىرىنىڭ
هەر جەهەتتە ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسەتسۇن[14]. ئۇلار بۇنىڭ بىلەن
قۇتقۇزغۇچىمىز خۇدانىڭ تەلىماتىغا هەر جەهەتتىن زىننەت بولىدۇ.
11 چۈنكى خۇدانىڭ نىجاتنى بارلىق ئىنسانلارغا ئېلىپ كېلىدىغان مېهىر-
شەپقىتى ئايان بولدى؛ 12 ئۇ بىزگە ئىخلاسسىزلىق ۋە بۇ دۇنيانىڭ ئارزۇ-
هەۋەسلىرىنى رەت قىلىپ، هازىرقى زاماندا سالماق، هەققانىي، ئىخلاسمەن
هاياتنى ئۆتكۈزۈشىمىز بىلەن، 13 ئۇلۇغ خۇدا، نىجاتكارىمىز ئەيسا مەسىهنىڭ
شان-شەرەپ بىلەن كېلىدىغانلىقىغا بولغان مۇبارەك ئۈمىدىمىزنىڭ ئەمەلگە

---

14 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇلار ئېتىقادىنىڭ هەر جەهەتتە ياخشىلىقىنى كۆرسىتىپ بەرسۇن»

.

ئېششىنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈشنى ئۆگىتىدۇ[15].
14 ئۇ بەدەل تۆلەپ بىزنى ھەممە ئىتائەتسىزلىكلەردىن ئازاد قىلىش ھەمدە بىزنى ئۆزى ئۈچۈن پاك قىلىپ، ئۆزىگە مەنسۇپ بولغان، ياخشى ئەمەللەرگە قىزغىن ئىنتىلىدىغان خەلق قىلىشقا بىز ئۈچۈن قۇربان بولدى[16].
15 بارلىق ھوقۇقۇڭنى ئىشلىتىپ بۇ ئىشلارنى جاكارلاپ ئېيتقىن، نەسىھەت بېرىپ جېكىلىگىن ۋە ئاگاھلاندۇرغىن. ھېچكىم سېنى كەمسىتمىسۇن.

ئېتىقادچىلار قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار

3 1 جامائەتتىكىلەرگە شۇنى ئەسلىتىپ تۇرغىنكى، ئۇلار ھۆكۈمرانلارغا ۋە ھوقۇقدارلارغا بويسۇنۇپ، شۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلىسۇن، ھەرقانداق ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا تەييار تۇرسۇن،
2 ھېچكىمنىڭ يامان گېپىنى قىلمىسۇن، جېدەلخور بولمىسۇن، مۇلايىم بولسۇن، ھەممە ئادەمگە ھەر جەھەتتە مۆمىنلىك[17] كۆرسەتسۇن.
3 چۈنكى بىز ئۆزىمىزمۇ ئەسلىدە نادان بولۇپ، ئىتائەتسىز، ئازدۇرۇلغان، ھەرخىل شەھۋەت-ھەۋەسلەرنىڭ ھەم لەززەتلەرنىڭ قۇلى بولغان، رەزىللىك ۋە ھەسەتخورلۇق ئىچىدە ياشىغان، نەپرەتلىك بولغان ھەم بىر-بىرىمىزدىن نەپرەتلىنىدىغانلاردىن ئىدۇق.
4 بىراق قۇتقۇزغۇچىمىز خۇدانىڭ ئىنسانلارغا بولغان مېھرىبانلىقى ۋە مېھىر-مۇھەببىتى ئايان بولۇشى بىلەن،
5 (ئۆزىمىزنىڭ قانداقتۇر ھەققانىي ئەمەللىرىمىز بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ رەھىم-شەپقىتى

15 تولۇق 12-13-ئايەتنىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ بىزگە ئىخلاسسىزلىق ۋە بۇ دۇنيانىڭ ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى رەت قىلىپ، ھازىرقى زاماندا سالماق، ھەققانىي، ئىخلاسمەن ھاياتنى ئۆتكۈزۈشنى ئۆگىتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن بىز بۇنىڭ بىلەن مۇبارەك ئۈمىدىمىزنىڭ ئەمەلگە ئېششىنى، يەنى ئۇلۇغ خۇدا، نىجاتكارىمىز ئەيسا مەسىھنىڭ شان-شەرىپىنىڭ ئايان قىلىنىشىنى تەلپۈنۈپ كۈتىمىز.

16 تەۋرات، «زەب.» 8:130، «ئەز.» 23:37، «قان.» 2:14نى كۆرۈڭ.

17 تەۋرات-ئىنجىلدا «مۆمىنلىك»نىڭ نېمە مەنىسى بارلىقى توغرۇلۇق «كولوسسىدىكىلەرگە»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى (12:3 ئۇستىدە توختالغىنىمىزنى) كۆرۈڭ.

بىلەن) يىگىدىن تۇغۇلۇشتا يۈيۈشلىرى[18] ۋە مۇقەددەس روھتا يېڭىلىنىشى ئارقىلىق ئۇ بىزنى قۇتقۇزدى؛ 6 بۇ روھنى خۇدا نىجاتكارىمىز ئەيسا مەسىھ ئارقىلىق ۋۇجۇدىمىزغا مول قۇيدى. 7 بۇ ئارقىلىق، خۇدانىڭ مېھىر-شەپقىتى بىلەن ھەققانىي قىلىنىپ، مەڭگۈلۈك ھاياتقا ئېرىشىش ئۈمىدىنى تۇتقان مىراسخورلار بولدۇق.

8 بۇ سۆزلەر ئىشەنچلىكتۇر ۋە بۇ ھەقىقەتلەرنى ئالاھىدە تەكىتلىشىڭنى تەلەپ قىلىمەن. شۇنداق قىلغىنىڭدا، خۇداغا ئېتىقاد قىلغانلار ئۆزلىرىنى ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا بېرىلىشكە كۆڭۈل بۆلىدۇ. بۇ ئىشلار ئىنسانلار ئۈچۈن گۈزەل ۋە پايدىلىق.

9 بىراق ئەخمىقانە مۇنازىرىلەر، نەسەبنامىلەردىكى قۇرۇق گەپلەر، جېدەل-ماجىرالار، تەۋرات قانۇنىغا مۇناسىۋەتلىك تالاش-تارتىشلاردىن ئۆزۈڭنى نېرى تۇتقىن؛ چۈنكى بۇلار پايدىسىز ۋە بىمەنىلىكتۇر.

10 ئارىغا بۆلگۈنچىلىك قىلغۇچى ئادەمنى[19] بولسا بىر-ئىككى قېتىم ئاگاھلاندۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بولغان باردى-كەلدىنى ئۈزۈۋەت؛ 11 چۈنكى بۇنداق ئادەمنى ھەقىقەتتىن چەتنىدى، گۇناھ سادىر قىلىۋاتىدۇ، شۇنداقلا ئۆزىنى ئۆزى جازاغا مەھكۇم قىلغان دەپ بىلىسەن.

ئاخىرقى سۆز

12 ئارتېماسنى ياكى تىكىكۇسنى ساڭا ماڭدۇرغاندا، مۇمكىن قەدەر تېزرەك نىكوپولىس شەھىرىگە مېنىڭ يېنىمغا كەلگىن، چۈنكى ئۇ يەردە قىشلىماقچى بولۇۋاتىمەن. 13 ئادۋوكات زېناس بىلەن ئاپوللوسنىڭ سەپىرىگە كۆڭۈل بۆلۈپ

[18] «يىگىدىن تۇغۇلۇشتا يۈيۈشلىرى» گرېك تىلىدا «يىگىدىن تۇغۇلۇشتىكى «داس سۈيى»». تەۋرات دەۋرىدىكى زامانلاردا كاھىنلار ئىبادەتخانىدا خۇداغا يېقىنلىشىش ئۈچۈن پۈتكۈل تەنلىرىنى چوڭ داس («دېڭىز») ئىچىدە يۇيۇشى كېرەك ئىدى. بۇ يەردە تەن ئەزالىرىنى يۇيۇش ئەمەس، ئادەمنىڭ پۈتكۈل روھىنىڭ يۇيۇنىشى كۆرسىتىلىدۇ، ئەلۋەتتە.

[19] «ئارىغا بۆلگۈنچىلىك قىلغۇچى ئادەم» جامائەتنى (بەلكىم ئادەمنى ئازدۇرىدىغان تەلىم بىلەن) بۆلمەكچى بولىدۇ.

ھىممىتىڭنىڭ بارچە ئۇزاتقىن؛ كەم-كۈتىلىرى بولسا، ئۇلارنىڭ ھاجىتىدىن چىققىن. 14 بىزنىڭ قوۋمىمىز مېۋىسىز قالماسلىقى ئۈچۈن ھاجەتمەنلەرگە ياردەم قىلىپ، ئۆزلىرىنى گۈزەل ئەمەللەرنى قىلىشقا بېغىشلاشنى ئۆگەنسۇن.

15 يېنىمدىكىلەرنىڭ ھەممىسىدىن ساڭا سالام. ئېتىقادتا بىزنى سۆيىدىغالارغا سالام ئېيت.

مېھىر-شەپقەت ھەممىڭلارغا يار بولغاي!

قوشۇمچە سۆز

1:2 «بۇ ئېتىقاد ۋە ھەقىقەت مەڭگۈلۈك ھاياتقا باغلانغان ئۈمىدنى ئېلىپ كېلىدۇ؛ بۇ مەڭگۈلۈك ھاياتنى مۇتلەق يالغان ئېيتمايدىغان خۇدا ھەممە دەۋر-زامانلاردىن ئىلگىرىلا ۋەدە قىلغانىدى».

پاۋلۇس مۇشۇ يەردە خۇدا «مەڭگۈ ھايات» «ھەممە دەۋر-زامانلاردىن ئىلگىرىلا» ۋەدە قىلغان، دەيدۇ. تەبىئىي ھالدا بىر سوئال تۇغۇلىدۇكى، خۇدانىڭ بۇ ۋەدىسى كىمگە قىلىنغان؟ ئەگەر ئۇ «ھەممە دەۋر-زامانلاردىن ئىلگىرىلا» ۋەدە قىلىنغان بولسا، شۇ چاغدا يا پەرىشتىلەر يا ئادەملەر تېخى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. شۇڭا بىردىنبىر خۇلاسە شۇ بولۇش كېرەككى، بۇ ۋەدە خۇدائاتا تەرىپىدىن ئوغلىغا ئېيتىلغان. ئوغلى توغرۇلۇق ئىنجىلدا «ئۇنىڭدا (ئەسلى) ھايات ئىدى» دەپ ئوقۇيمىز («يۇھ.» 1:3-4). شۇنىڭ بىلەن ۋەدە ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈن بىۋاستە ئەمەس، بەلكى كەلگۈسى زامانلاردا، مەڭگۈلۈك ھايات بىلەن ياشاۋاتقان بىر خەلق (يەنى، جامائەت)نىڭ ئوغلىغا بېغىشلىنىدىغانلىقىنى كۆرسەتكەن، دەپ قارايمىز. بۇ ۋەدە يەنە، «ئىبر.» 20:13دە كۆرستىلگەن «مەڭگۈلۈك ئەھدە» بىلەن بىر گەپ دەپ ئىشىنىمىز. ھازىرقى ئىنجىل دەۋرىدە ئىنسان تەرىپىدىن بۇ ئەھدە «يېڭى ئەھدە» دەپ ئاتىلىدۇ؛ لېكىن خۇدانىڭ نەزىرىدە ئۇ «مەڭگۈلۈك ئەھدە»دۇر. چۈنكى «يېڭى ئەھدە» ئەمەلىيەتتە ھەممە دەۋر-زامانلاردىن ئىلگىرىلا خۇدانىڭ كۆڭلىگە پۈكۈلگەن، يەنى ئاتا ۋە ئوغۇل ئوتتۇرىسىدا تۈزۈلگەنىدى («رىم.» 8:29-30؛ «ئەف.» 1:4-5، 1:9-12، 3:8-11نى كۆرۈڭ).

تىتۇسنىڭ كېيىنكى كۈنلىرى

«چۈنكى دېماس بۇ ھازىرقى دۇنيانى تاما قىلغانلىقى ئۈچۈن مېنى تاشلاپ تېسالونىكا شەھىرىگە كەتتى. كرىسكىس گالاتىيا ئۆلكىسىگە، تىتۇس دالماتىيا ئۆلكىسىگە كەتتى» («2تىم» 10:4).

بۇ ئايەتتىن بىلىمىزكى، پاۋلۇسنىڭ قولغا ئېلىنىپ، رىم شەھىرىگە ئاپىرىلىش سەپىرىدە تىتۇس ئۇنىڭغا ھەمراھ ئىدى ۋە بەلكىم پاۋلۇس زىنداندا ياتقاندا ئۇنىڭغا ياردەمدە بولغان. ئايەتتىن يەنە ئۇقىمىزكى، ئۇ كېيىن پاۋلۇستىن ئايرىلىپ دالماتىيا (ھازىرقى يۇگوسلاۋىيە،

بوسنىيا ۋە كرودىيە) ئۆلكىسىگە باردى. بۇگۈنگە قەدەر شۇ رايونلاردىكى خەلقلەرنىڭ «ئېغىز ئەدەبىياتى»دا تىنتۇس شۇ يەردە زور مېھىر-مۇھەببىتى ۋە سادىق خىزمىتى ئارقىلىق كۆپ ئادەملەرنى ئېتىقادقا كەلتۈرگەن، دېيىلىدۇ.